

Poznámky k rozšíření některých vzácnějších druhů na Osoblažsku aneb běžné druhy ne tak běžnými

Notes on distribution of some interesting species in the Osoblažsko region:
common species not so common

ZUZANA MRUZÍKOVÁ

Dívčí Hrad 20, CZ-793 99 Osoblaha; e-mail: mruzikova@seznam.cz

Abstract: Localities of some regionally rare species (*Centaurea stoebe*, *Dianthus armeria*, *Peucedanum cervaria* and *Scabiosa ochroleuca*) are reported from the Osoblažsko region. All reported species (except of *D. armeria*) were common in this area in the past, but they are considered very rare now. Localities of *D. armeria* and *S. ochroleuca* represent the only known recent occurrences in this area.

Keywords: Czech Republic, floristic records, Silesia

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. (2012)

Úvod

Osoblažsko patří dosud k oblastem floristicky nedostatečně prozkoumaným, přestože některým jeho částem byla v posledních letech věnována větší pozornost, ať už díky jejich poloze (např. ležících poblíž tras vedoucích od zastávek veřejné dopravy v okolí Dívčího Hradu do bydliště autorky) nebo kvůli známému výskytu zajímavých druhů. Leckdy přitom stačí málo, například jiný termín návštěvy v kombinaci s aktuálním průběhem vegetační sezóny, změna hospodaření v aktuálním roce, a návštěvník je i na známé lokalitě odměněn novým nálezem některého druhu, který mohl být v minulosti hojným, avšak v posledních letech zde nerostl nebo unikál pozornosti. Těžko soudit, které druhy ze zdejší květeny opravdu nadobro vymizely a které jen čekají na své opětovné objevení. Pro příklady netřeba chodit daleko. Seznam by byl docela dlouhý, ačkoliv tu a tam se z něj povede nějaký druh odkrojit. Pokud si mohu troufnout zaškatulkovat některé z nich do větší skupiny, pak by to byl okruh teplomilnější květeny.

Z regionálně vyhynulých a neznámých druhů z této skupiny lze jmenovat např. jetel bleďožlutý (*Trifolium ochroleucon*), pelyněk ladní (*Artemisia campestris*), radyk prutnatý (*Chondrilla juncea*) a zvonek klubkatý (*Campanula glomerata*). Naopak v posledních asi 20 letech byl potvrzen výskyt druhů jako smldník jelení (*Peucedanum cervaria*; viz níže) nebo smldník olešníkový (*Peucedanum oreoselinum*; Mruzíková & Hliseníkovský 2012).

Z relevantních publikací nacházíme ucelenější zmínky o teplomilné květeně z oblasti Osoblažska např. v díle J. Vicherka (např. Vicherek 1959) nebo F. Šmardy (Šmarda 1963), nověji obdobné poznatky shrnují J. Duda, E. Opravil a B. Šula (Duda et al. 1998).

Metodika

Příspěvek přináší údaje z náhodných pozorování. Všechny níže uvedené lokality leží v okrese Bruntál, náleží k fytochorionu 74a Vidnavsko-osoblažská pahorkatina (sensu Skalický 1988) a jsou řazeny do čtvrtin základních polí středoevropského síťového mapování (Slavík 1971). Zápis souřadnic je v systému WGS-84. Používám zkratky ČS ČR pro Červený seznam cévnatých rostlin ČR (Grulich 2017) a ČS MSK pro Červený seznam cévnatých rostlin Moravskoslezského kraje (Sedláčková & Plášek 2005).

Výsledky a poznámky k jednotlivým druhům

Centaurea stoebe

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): nad polní cestou (modrá turistická značka) asi 665 m S od kostela v obci, 50°13'39,1"N, 17°36'07,9"E, 400 m n. m., 1 ex. (10. 8. 2019 not. Z. Lukeš & Z. Mruzíková).

Chrupa latnatá byla v nedávné minulosti na Osoblažsku zaznamenána pouze na dvou lokalitách – první z nich u Liptaně je známa přes deset let (Mruzíková 2008), druhá u Vína byla zaznamenána při floristickém minikurzu Moravskoslezské pobočky České botanické společnosti na Osoblažsku (cf. Mruzíková & Hlisnikovský 2014). Veselý (1954) zmiňuje výskyt na suchých stráních u Liptaně a ze suchých míst hliniště mezi Bohušovem a Ostrou Horou.

Dianthus armeria

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): okraj lesa asi 90 m jižně turistického rozcestníku Pod Strážnicí nedaleko modré turistické značky, 1,25 km SSV od kostela v obci, 490 m V od rozhledny nad obcí (na vrchu Strážnice, 494 m) a 270 m JZ vrchu Stráž (420 m), přibližně 50°13'56,8"N, 17°36'19,1"E, 415 m n. m., nižší desítky ex., větší část sterilní (10. 8. 2019 not. Z. Lukeš & Z. Mruzíková).

Ačkoliv jsem hvozdík svazčitý na Osoblažsku pozorovala prvně už v roce 2007 (19. 7. 2007 not. Z. Mruzíková, P. Koutecký & P. Blažek), později se mi jeho výskyt nedařilo ověřit a přesněji lokalizovat. To se povedlo až nyní. A zatímco hvozdík kartouzek široolistý (*Dianthus carthusianorum* subsp. *latifolius*) je v oblasti poměrně hojně rozšířen (mj. má velice pěknou bohatou populaci asi 210 m SV od výše uvedené lokality), v případě hvozdíku svazčitého se jedná o jedinou recentní lokalitu v oblasti.

Peucedanum cervaria

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5772c, Hrozová (distr. Bruntál): v lemu pod lesem asi 260 m JV od kostela v osadě, přibližně 50°12'31,3"N, 17°43'16,5"E, 274 m n. m., několik ex. na počátku kvetení (6. 7. 2017 not. Z. Mruzíková; 6. 7. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).

Ačkoliv v ČS ČR nefiguruje smldník jelení coby ohrožený druh, ve stávajícím ČS MSK je hodnocen jako druh silně ohrožený, v připravovaném ČS MSK je uvažováno dokonce o přearažení do kategorie kriticky ohrožený (D. Hlisnikovský, in litt.). Podobně jako

Obr. 1. Úbory chrpy latnaté (*Centaurea stoebe*). – Obr. 2. Strboul hlaváče žlutavého (*Scabiosa ochroleuca*). – Foto Z. Mruzíková

hlaváč žlutavý patří k druhům spíše se širším historickým než recentním výskytem na Osoblažsku. K lokalitám se známým soudobým výskytem patří stráně nedaleko přírodní památky Oblík u Dívčího Hradu a roste také v okolí osady Víno, kde byl objeven v roce 2013 při floristickém minikurzu Moravskoslezské pobočky České botanické společnosti (Mruzíková & Hlisnikovský 2014).

Scabiosa ochroleuca

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): jihozápadní strana oblíku asi 1,3 km JZ od kostela v obci, ve vrcholové části, 50°12'49,0"N, 17°35'13,6"E, 380 m n. m., cca 10 ex. (6. 7. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).

Ačkoliv se jedná o druh s širokou ekologickou amplitudou a nejde zatím o druh uvedený v žádném červeném seznamu (v připravovaném ČS MSK zařazen bude; D. Hlisnikovský, in litt.), jeho výskyt v oblasti Osoblažska je v dnešní době naprosto ojedinělý.

Přestože Šmarda (1963) označuje výskyt hlaváče žlutavého v předhůří Slezska jako hojný, což dokládá i množství zápisů Vicherka z let 1954–1959 (Vicherek 1960), Duda et al. (1998) už z oblasti Osoblažska uvádí výskyt jen na jediné lokalitě, tj. mezi Novou Vsí a Osoblahou, zbylé lokality zmiňují jen mezi literárními údaji.

Závěr

V letošním roce se mezi jinými podařilo ověřit výskyt některých teplomilnějších druhů v minulosti na Osoblažsku hojnějších, recentně se sporadickým rozšířením. V případě hlaváče žlutavého se jedná o jedinou aktuálně známou lokalitu v oblasti, v případě smldníku jeleního a chrpy latnaté je to již třetí známá lokalita na Osoblažsku. Po letech se také podařilo ověřit a blíže lokalizovat výskyt hvozdíku svazčitého u Liptaně.

Použité zdroje

- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – Preslia 84: 647–811.
- Duda J., Opravil E. & Šula B. (1998): Zajímavé druhy v květeně Nízkého Jeseníku a přilehlých území 8. – Časopis Slezského zemského muzea, série A, Vědy přírodní 47: 193–204.
- Grulich V. (2017): Červený seznam cévnatých rostlin ČR. – Příroda 35: 75–132.
- Mruzíková Z. (2008): Floristicko-fytogeografická studie Osoblažska. – Ms. Bakalářská práce. [Depon. in: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Přírodovědecká fakulta, Katedra botaniky, České Budějovice].
- Mruzíková Z. (2014): *Peucedanum cervaria*. – In: Mruzíková Z. & Hlisnikovský D. [eds], Výsledky floristického minikurzu Moravskoslezské pobočky ČBS po Osoblažsku (7.–9. června 2013), Zprávy Moravskoslezské pobočky ČBS 3, Příloha 1: 31–32.
- Mruzíková Z. & Hlisnikovský D. (2012): *Peucedanum oreoselinum* (L.) Moench. – In: Plášek V. & Cimalová Š. [eds], Zajímavé botanické nálezy z regionu severní Moravy a Slezska VI., Časopis Slezského zemského muzea, série A, Vědy přírodní 61: 260–261.
- Mruzíková Z. & Hlisnikovský D. [eds] (2014): Výsledky floristického minikurzu Moravskoslezské pobočky ČBS po Osoblažsku (7.–9. června 2013). – Zprávy Moravskoslezské pobočky ČBS 3, Příloha 1: 1–48.
- Sedláčková M. & Plášek V. [eds] (2005): Červený seznam cévnatých rostlin Moravskoslezského kraje (2005). – Časopis Slezského zemského muzea, série A, Vědy přírodní 54: 97–120.
- Skalický V. (1988): Regionálně fytogeografické členění. – In: Hejný S. & Slavík B. [eds], Květena České socialistické republiky 1: 103–121, Academia, Praha.
- Slavík B. (1971): Metodika síťového mapování ve vztahu k připravovanému fytogeografickému atlasu ČSR. – Zprávy Československé botanické společnosti 6: 55–62.
- Šmarda J. (1963): Rozšíření xerothermních rostlin na Moravě a ve Slezsku. – Zprávy vědecké činnosti Geografického Ústavu ČSAV Brno.
- Vicherek J. (1959): *Scabioso-Phleetum* as. nov. a *Scabioso-Phleetum peucedanetosum* Vicherek subas. nov., společenstva xerothermní květeny slezské. – Přírodovědný časopis slezský 22: 13–27.
- Vicherek J. (1960): Poznámky ke květeně Slezska II. – Přírodovědný časopis slezský 23: 443–446.